

Oponentský posudek disertační práce

Mgr. Markéta Maturová: **Interkulturní komunikace a psaná publicistika**

Vedoucí disertační práce: Doc. PaedDr. Bohumila Junková, CSc.

Oponentka disertační práce: Doc. PhDr. Eva Minářová, CSc.

1. Aktuálnost tematiky, cíl a obsahový záměr práce

Cílem práce bylo přispět ke zkoumání interkulturní komunikace v psané publicistice a v důsledku toho i k dalšímu rozvíjení poznatků o zvoleném tématu. Volba tématu a jeho řešení se jeví jako aktuální, neboť souvisí s narůstající interkulturní komunikací v českém prostředí. Uvedené problematice začíná být sice v obecné rovině věnována ze strany společnosti i lingvistického zkoumání větší pozornost než v minulosti, ale existují ještě sféry neprobádané. A právě touto sférou je komunikace vedená v psané publicistice.

Texty psané publicistiky představují styl výrazně dynamický, který ve velké míře ovlivňuje jazykové povědomí adresátů. Z tohoto aspektu představuje předložená disertace velmi dobrý počín. Sleduje a zachycuje projevy interkulturní komunikace, analyzuje výrazové prostředky tlumočící názory a postoje na interkulturní soužití ve společnosti, prostředky popisuje a sleduje jejich podíl na persvazi textu.

2. Metodika zpracování a dokumentující materiál

Doktorandka při hodnocení odrazu interkulturní komunikace v tisku vycházela z rozsáhlého dokumentujícího materiálu. Uváděný dokladový materiál je původní a získaný vlastní excerpcí textů, které autorka analyzovala. Početný zkoumaný materiál umožnil formulovat závěry objektivně a potvrdil skutečnost, že v psané publicistice se interkulturní komunikace odráží velmi výrazně. Publicisté si osvojili osobité výrazové prostředky nebo formulační stereotypy, které, jak doktorandka zjistila, ne vždy odpovídají předpokládanému morálnímu přístupu, etickému kodexu novináře.

Metodický přístup doktorandky spočíval ve výzkumu a analýze textů. Jako správná se ukázala předpokládaná hypotéza o prostředcích persvaze jazykového vyjádření v souvislosti s tématem práce, která byla východiskem pro zdařilou excerpci. Lze ocenit i následné vyhodnocení a zobecnění nových poznatků v disertaci, jež přineslo nové výsledky ve zkoumání tématu disertace a potvrdilo dynamičnost, jíž podléhají užitá výrazové prostředky v publicistice.

3. Klady a event. i zápory práce

K úvaze, ke zpřesnění a event. jako námět do diskuse uvádím k předložené disertační práci tyto poznámky, které nikterak nesnižují její vysokou úroveň.

Lze vyzvednout dobrou orientaci doktorandky v odborné literatuře související s tématem, pečlivost a odbornou fundovanost při práci s excerpovaným materiálem, výstižnost a přesnost formulací a přehlednost zpracování.

Závěry, k nimž autorka ve svém bádání dospěla, jsou zveřejňovány průběžně v každém dílčím tematickém celku nebo souhrnně po ukončení celku jako jeho shrnutí. Např. na s. 119 je zařazena podkapitola s názvem Shrnutí, což lze pro bezprostřední vyústění výzkumu určitého jevu ocenit kladně (ale bohužel v jiných kapitolách závěrečné shrnutí uvedeno není). Přesto by bylo vhodné najít stručné shrnutí podstatných výsledků (a tedy i shrnutí stěžejních výrazových prostředků s jejich hodnocením) v závěru práce. Kapitola s názvem Závěr (s. 148) uvádí obecné poznatky o interkulturní komunikaci, o historii výzkumu obecně včetně hodnocení významných publikací německých apod., takže prezentovaný Závěr vyznívá spíše jako komentování toho, čemu a ve které části byla v disertaci věnována pozornost, co se práce snažila sledovat a popsat. (Některé odstavce v závěrečné kapitole mají povahu anotace.) Závěr by měl prezentovat to novum, k němuž autorka na široké materiálové bázi dospěla. A toho přínosného zjištění je v celé disertaci opravdu hodně.

Při citaci nebo parafrázování jiných autorů doporučuji odkazovat na uváděné autory přímo, tj. seznámit se s původní prací a citovat z ní, nikoli citovat prostřednictvím jiných, nikoli tedy citace z tzv. „druhé ruky“. Např. na s. 33 jsou uváděny myšlenky z článku J. Tyla prostřednictvím B. Junkové, podobně na s. 34, 35, 60 aj. je odkaz na myšlenky uváděné prostřednictvím někoho jiného.

Zvláště lze ocenit kapitoly 8, 9 a 10, které se týkají typických lexikálních prostředků, dále je v jednotlivých kapitolách samostatně zpracována frazeologie (kap. Frazémy) a obrazná vyjádření (kap. Nepřímá obrazná vyjádření). Autorka na obraznost nazírá z různých aspektů, zdařile uvádí sémantické skupiny užívaných obrazných vyjádření, které vycházejí z toho, jaká sémantická sféra byla pro uvedené vyjádření motivující. Při pojednání o frazémeh a obraznosti je třeba si uvědomit, že jde o různé pohledy, které mnohdy posuzují týž jazykový jev, a proto nelze mezi doklady obou výše uvedených kapitol vést ostrou hranici. Např. spojení *ruku v ruce* bylo vhodně označeno jako obraznost ve vyjádření, ale zároveň z aspektu ustálenosti a automatizace vyjádření lze spojení *jít* (nebo *dělat něco*) *ruku v ruce* označit za frazém. Podobně ustálené formulace *druhé housle*, *hrát druhé housle*, *zavřít dveře* nebo

vrátka, klepat na dveře aj. představují obraznost vyjádření, ale opakující se ustálená spojení rovněž považujeme za frazémy hovorové, lidové.

4. Jazyková správnost a kultura vyjádření

K formální stránce, tj. ke stránce jazykové a stylizační závažné připomínky nemám. Až na ojedinělá přehlédnutí je práce bez pravopisných a gramatických chyb. Opravit by pouze zasluhovala místy chybná interpunkce (např. na s. 20, 21, 40, 49, 65, 102 aj.), rovněž by mělo být opraveno ojedinělé nedopatření ve shodě (s. 76), přehlédnuté překlapy (s. 33, 68) a méně obratné nebo nevhodné stylizace (s. 117, 32, 42 aj.). K častému formulačnímu jevu doktorandky patří užití lomítka při rozmanitých jazykových jevech, kdy uplatnění je mnohdy zbytečné a může být nahrazeno spojkou, popř. stylizováno jinak. Ne vždy totiž jde o dublety nebo varianty v jazyce. Např. *slova/ části výpovědi, měst/obcí, neschopnost/nezájem, zkratka/ zkratkové slovo* aj.

5. Úprava a náležitosti disertační práce, rozsah, dodržování citačních norem, bibliografie

K vybavení a úpravě práce připomínky nemám. Disertace je rozsáhlá a doplněna přílohami. Užití citace a parafráze jsou uváděny v souladu s bibliografickými odkazy a normami bibliografické práce. Lze rovněž vyzvednout dobrou odbornou orientaci doktorandky a výběr odborné literatury lze považovat za vhodný a poměrně úplný.

6. Přínos disertační práce

Za vlastní přínos doktorandky považuji už samotnou volbu tématu, vymezení předmětu zkoumání a splnění cíle výzkumu. Psanému publicistickému stylu byla sice v české stylistické literatuře věnována dostatečná pozornost, ale analýze výrazových prostředků z aspektu interkulturní komunikace přílišná pozornost věnována nebyla (až na ojedinělé výjimky). Právě proto lze předloženou práci považovat za přínos pro rozvíjení poznatků o problematice interkulturní komunikace v současné psané publicistice. Přináší pojednání o tom, jakými výrazovými prostředky a formulacemi publicisté sdělují sledované jevy ve společnosti, které jazykové prostředky vypovídají o povaze interkulturní komunikace, jak s nimi publicisté nakládají a jakou plní v kontextu komunikace funkci. To vše disertační práce zdokumentovává, popisuje a zobecňuje.

7. Závěrečné hodnocení

Zásadní připomínky k výsledkům výzkumu, k dokladovému materiálu ani k prezentované teorii a dílčím závěrům nemám. Oceňuji širokou a dostatečně reprezentativní materiálovou bázi, která byla předmětem analýzy. Je založena na dlouholetém výzkumu a vyvozená teorie je průkazná. Z aspektu splnění cíle disertace se předložená disertační práce jeví jako velmi přínosná, a to jak pro rozvíjení teorie publicistického funkčního stylu, tak pro zachycení

rozsahu, povahy a funkce interkulturní komunikace v psané publicistice. Získaných poznatků bude možné využít i v publicistické praxi. Předložená práce má po všech stránkách vysokou úroveň, splňuje požadavky na ni kladené, a proto ji bez výhrad doporučuji k dalšímu řízení.

V Brně 16. 4. 2012

Doc. PhDr. Eva Minářová, CSc.,
vedoucí Katedry českého jazyka,
Pedagogická fakulta,
Masarykova univerzita, Brno

Interkulturní komunikace a psaná publicistika

Disertační práce Mgr. Markéty Maturové

Oponentský posudek

Téma práce je velmi aktuální, protože jednak souvisí s vývojem jazyka, se stupněm jeho poznání a metod popisu, jednak zobrazuje současnou rozkolísanost v chápání spisovnosti. Autorka Mgr. Markéta Maturová práci založila na analýze současných tzv. seriózních deníků Mladá fronta Dnes, Lidové noviny, Hospodářské noviny a Právo; porovnává je s bulvárním deníkem Blesk a s levicovými Haló novinami. Tento posudek přináší mé poznatky k tématu a k jeho jednotlivým složkám, pojmům a termínům.

Celkově hodnotím práci jako velmi kvalitní. Nejkritičtější připomínku mám k autorčině užívání pojmu/termínu *publicistika*, který užívá ve významu persvazivní žurnalistiky i žurnalistiky obecně (masových médií), ale užívají jej i jiní lingvisté. Autorka je si však vědoma konkurence tohoto označení s pojmem/termínem *žurnalistika* (s. 34). Pokud jsou mi další složky, pojmy a synonyma známy, uvádím je průběžně stejně jako své další poznámky podle toho, jak se vyskytují v textu práce.

Je škoda, že není vždy uvedeno, ke kterému deníku se její odkazy či doklady vztahují. Také mohla v úvodu obecně pojednat o diferenciaci a stratifikaci národního jazyka (spisovný nespisovný, obecná čeština, městská mluva, regionální dialekty, mluvená a tištěná žurnalistika, čeština na internetu, genderová čeština, internacionalizace, generační a vzdělanostní rozdíly) a o obsahu žurnalistiky a jejích stylů (zpravodajství, publicistika, výchova a vzdělání, zábava). Zejména mi vadí, že publicistikou rozumí někdy žurnalistiku s funkcí informativní (zpravodajství), jindy publicistiku v užším smyslu (s funkcí persvazivní – tj. s analýzami, komentováním a hodnocením), odborné vyjadřování pro vědecké účely a zábavu. Ani autorčiny informace o jednotlivých žánrech nejsou soustavné, a proto nemají vždy systémovost potřebnou pro didaktické užití.

Po obecném pojednání o interkulturní komunikaci a funkční stylistice se autorka disertace věnuje základní charakteristice analyzovaných periodik: novinovým titulům, lexikálním a frazeologickým prostředkům, obrazným pojmenováním, syntaktickým prostředkům a intertextovosti. V závěru uvádí seznam literatury a přílohy, které jsou pro téma významné. Přestože obecné pojmy jsou pojaty široce, daly by se ještě dále rozšiřovat, nebo naopak zužovat (úžeji specifikovat).

M. Maturová má dobré vzory hlavně ve svých fakultních učitelkách a z jejich přednášek a publikací hojně těží. Celkově lze jistě i proto také konstatovat, že práce je psána kultivovanou češtinou. Drobné a nevýznamné jazykové chyby (např. překlepy) jsem napsal tužkou na jednotlivé stránky předkládané práce. Pro doktorandskou, vědecky pojatou práci v oboru profesní komunikace ovšem doporučuji vyhýbat se variantním pojmenováním, tvarům a jejich psaní jako např. *seriozní x seriózní; (oni) přináší x přinášejí; - odráží x odrážejí; publicista x žurnalista x novinář aj.*

Nepochopil jsem dost dobře, co má autorka na mysli v úvodní anotaci své práce, když upozorňuje na důležitost *obrazných pojmenování (frazémů)*, protože obrazné pojmenování (vyjádření) je metafora, zatímco frazémem se rozumí ustálené spojení slov nebo slovních tvarů. V těchto významech je ovšem v dalších částech své knihy užívá,

Ad 2 a 3: Interkulturní komunikace, funkční stylistika

Pojem **interkulturní komunikace jakožto jazykovědné disciplíny** lze chápat jako *vnější* – mezijazykovou (čeština x němčina) nebo *interní* (mezitextovou) v rámci různých útvarů národních či státních jazyků. pro jednotlivé kulturní a komunikační sféry – jazyk národnostních menšin, jazyk mládeže, manažerů, profesní vyjadřování v různých oborech, počítačový jazyk, tzv. reklamština, vyjadřování v internetových textech apod.). Co je *reklamština*?

Autorka se věnuje hlavně interkulturní komunikaci ve druhém významu. Důkladně definuje pojmy *kultura* a *komunikace* a ty pak aplikuje na různé typy psaných textů a jejich uživatelů, na tzv. funkční jazykové styly.

Interkulturní komunikaci mezi jednotlivými státy a jejich jazyky hodnocená práce popisuje hlavně jako jev obsahový (co se užívá nejvíc - s. 12n). K jejímu výčtu bych rád dodal, že častými tématy i v tzv. seriózních médiích jsou politika, negativismus (katastrofy, neštěstí) a sex.

Existují i jiné sféry interkulturní komunikace než ty, o kterých autorka obecně pojednává v počátečních kapitolách své práce a než kterým se podrobně věnuje v kapitolách 3 až 9 – např. užívání slovenštiny v české armádě, němčiny v jižních a západních a polštiny v severních a východních částech republiky, problémy s angličtinou u tzv. hispaniků v jižních částech USA, konkurence francouzštiny a angličtiny v některých částech Kanady, tzv. úřední jazyky v různých částech některých zemí – např. ve Švýcarsku nebo Belgii, rakouská a švýcarská němčina, tzv. jednací jazyky některých evropských a světových institucí (Evropská unie, OSN), národní jazyky ve státech typu Ruská federace, písemné záznamy z nadnárodních jednání firem a společností, vícejazyčné mezinárodní dohody a smlouvy. Četné dokumenty ze závažných komunikačních sfér se na shromážděních ihned překládají a užívají se v psané i mluvené formě.

Důležité jsou i jazykové zákony, které má většina okolních států, čeština však nikoliv. Přitom návrh takového zákona doporučilo shromáždění odborníků v senátu již před několika lety a obecně o nich a o jejich typologii pojednal např. Paul Garvin.

Pojem/termín *obcování* ve významu *komunikace* (s. 14 n.) se mi líbí. Neznamená ovšem jen komunikaci, ale šířeji i styk, vztah. Dnes se módním ekvivalentem stává výraz *sdílení*. *Co má sdílení společného s obcováním a čím se liší?*

Práce jistě bude sloužit i studentům a učitelům českého jazyka a literatury, a proto by jí prospělo, kdyby její autorka v úvodních částech citovala např. celkovou diferenciaci a označování komunikátů a stylů např. podle klasifikace v učebnicích stylistiky, ve věcném rejstříku sborníku k životnímu jubileu Františka Daneše nebo ve slovenské publikaci *Praktikum mediálnej tvorby (A. Tušer a kol., 1910)*. Autorčino hojné odkazování na německé prameny je cenné, protože u nás převládá vliv teorií a aplikací angloamerických.

V současnosti se začínají publikovat i teorie a texty na téma *psaných masmediálních sdělení*. Na rozdíl od *tištěných (tiskových)* masmédií (pressmedia) se jimi rozumí např. primární texty připravené pro přednes a k druhotnému otištění. Je známo, že primárně napsané texty se do mluvené podoby převádějí poměrně snadno i automatickými čtecími systémy, protože jejich prvky tvoří diskrétní, jasně vymezené a navzájem oddělené jednotky – písmena, slova, úseky, věty (promluvy) apod.

Mnohem složitější je opačný proces – *automatický (strojový) převod primárně mluvených textů do psané (tištěné) formy*. V mluvené řeči totiž nebývají zřetelně vyčleněny jednotlivé hlásky, slabiky, slova ani promluvové úseky, navíc jejich akustické charakteristiky často bývají neurčitě. (Jako příklad se uvádí téměř nesrozumitelná dikce Karla Schwarzenberga.)

Proto programy takového převodu jsou mnohonásobně obsáhlejší a začínají se uplatňovat teprve v současnosti. Např. program *www. Kochlear* má přinášet sluchově postiženým televizním divákům mluvené titulky převedené do grafické formy a na Technické univerzitě v Liberci odborný tým pracuje na problémech elektronického převodu celých mluvených textů do grafické podoby. Stěžejní je takový převod např. ve firemních komunikátech, v jednáních na konferencích či sjezdech, ale také pro soukromou komunikaci v počítačích nebo v mobilních telefonech. (Na toto téma napsala několik statí např. Jana Hoffmannová.)

Ad 4: Základní charakteristika analyzovaných periodik

Nemám připomínky. Autorka je definuje podle jejich vlastních charakteristik; ty jsou samozřejmě poněkud eufemistické a sotva asi platí pro jejich celý obsah. Významným znakem českého tisku je, že kromě Práva jeho vydavatelé jsou velké zahraniční koncerny. Proto by mohlo být účelné stručně pojednat o nadnárodních masmediálních společnostech typu Ringier, Bergische und Rheinische Verlag und Druckerei nebo o mediálních magnátech jako Murdoch, Berlusconi aj. Pravdu má v tom, že za jediný skutečně seriózní český deník jsou většinou považovány jen Hospodářské noviny.

Ad 5: Analýza novinových titulků

Titulky, kterým se autorka věnuje na bázi vlastního, excerpce získaného bohatého materiálu, se tematicky vztahují zejména k cizincům a etnickým menšinám (k Romům nebo Vietnamcům), k jejich komunikačním potížím v českém prostředí a k negativním společenským jevům, hlavně ke kriminalitě.

Autorčino lingvistické členění titulků zcela odpovídá výsledkům mých vlastních výzkumů (autorka je souborně cituje podle mé učebnice *Zpravodajství a publicistika*) a mohu s nimi jen souhlasit. Protože se věnuje analýze psaných (tištěných) textů, nevšímá si popisekům ke kresbám a k fotografiím. I ty jsou zajímavé a poučné.

Bude-li se autorka zabývat tematikou titulků i nadále, jistě se bude věnovat i dalším hlediskům jejich klasifikace - např. hlavním a vedlejším titulkům, mezititulkům, jejich velikosti, grafice, příčinám růstu jejich rozsáhlosti podle členění tiskových stran (psaní do šířky, na více sloupců, řádků aj.).

O těch píše v následující kapitole č. 6. Je známo, že v bulvárních médiích jsou titulky tištěné výrazným písmem, barevné a že často bývají delší než vlastní texty. Např. na titulních stranách zaujímají celou horní polovinu média, která bývá vystavena ve stáncích

nebo v prodejnách tisku, a upoutává tak pozornost kolemjdoucích a návštěvníků.. Zkratka že se řídí heslem „čtenář novin je čtenář titulků“. Také obrazům a kresbám věnuje pozornost. Bylo by užitečné, kdyby věnovala odstavec titulkovým komplexům a popiskům. Zdá se, jako by tato a další kapitoly byly tištěny již dříve nebo převzaty od jiných autorů. Svědčí o tom např. jiný způsob (grafika) uvádění příkladů.

Cenné je např. autorčino pojednání v odd. 6.3 o jazykových a nejazykových verbálních a neverbálních prostředcích, o redakčních poznámkách, o kompozici práv (6.4), *Co je záhlaví tiskových médií?*

Ad kapitoly 7 – 9

Důkladně popisují jazykové prostředky textů obecně a souvisejících s interkulturní komunikací, obsahově známé většinou z jiných pramenů, dokumentované však vlastními soudobými příklady. Nebudu se jimi v posudku proto zabývat, protože nejsou podstatné, jsou vykládány v souladu s mým povědomím a protože rozsah posudku by se příliš zvětšil. Velmi je však oceňuji a dílčí připomínky k nim vpisuji do příslušných stránek posuzované disertace.

Připomínám jedinou výjimku, a to k závěru oddílu 8.3.5 – rozdílné psaní iniciálových zkratk typu VIP, USA x V.I.P, U.S.A. a jejich čtení podle primární tištěné předlohy: *MF Dnes – nikoliv hláskované v podobě Em Ef. Dokazuje to výhodu psané podoby, úsporu vysílacího času, nebo neznalosti moderátorů? Jaká je současná jazyková kultura moderátorů veřejnoprávní televize a rozhlasu?*

Nakonec několik souhrnných otázek: *Ovlivňuje v současné žurnalistice její psaná forma zvukovou a obrazovou interpretaci, nebo je tomu naopak? Co má zásadní význam pro výzkum a pro školy? – Co je tzv. pilotní jazyk? – Jaký význam má zavádění nového způsobu psaní některých písmen ve školách?*

Na závěr

Autorce posuzované práce Mgr. Markétě Maturové, její vedoucí docentce Bohumile Junkové, členům komise a dalším případným čtenářům se upřímně omlouvám za omyly nebo neznalosti v mém oponentském posudku, protože autorka uvádí tak obsáhlý soupis užitě literatury, že jsem nebyl schopen všechny citované práce prostudovat a některé ani neznám. Když jsem se k práci opakovaně vracel (mj. i po přečtení tohoto posudku), nacházel jsem v ní stále nová témata, kterým se autorka i její učitelky věnují, a nabyl jsem dojmu, že nejsem zcela kompetentním oponentem předložené práce. Proto bych se nehněval, kdyby oponentem práce byl jmenován i někdo jiný. Na druhé straně tato skutečnost svědčí o tom, že práce je opravdu fundovaná, že tématu se široce věnuje mj. i autorčina alma mater. Proto si plně si zaslouží, abych ji doporučil k obhajobě. Jsem přesvědčen, že bude úspěšná.

Ve Zlíně 10. dubna 2012

Doc. PhDr. Jaroslav Bartošek, CSc., FF UP Olomouc a Univerzita T. Bati Zlín

Posudek doktorské disertace Mgr. Markéty Maturové

Interkulturní komunikace a psaná publicistika

Autorka si pro své zkoumání vybrala nosné aktuální téma, jak se interkulturní komunikace odráží v psané publicistice.

Postup výzkumu, jenž se projevuje i v kompozici zpracované monografie, byl důkladně promyšlen: po stručném formulování cíle, hypotézy a stanovení metod zkoumání autorka podává náhled na historické kořeny interkulturní komunikace, a to ještě před vymezením pojmů kultura a komunikace. Předpokládali bychom spíše opačné pořadí. Při výkladu pojmu interkulturní komunikace nezapomíná na disciplíny, jež se interkulturní komunikací zabývají, ani na výuku této komunikaci na vysokých školách. V dané souvislosti bychom očekávali, že bude vymezen i pojem multikulturní a multietnická komunikace; nebo autorka uvedené termíny a pojmy neodlišuje?

Logicky od těchto výkladů se přechází k přehlednému výkladu místa publicistického stylu mezi funkčními styly i se stručným přehledem vývoje stylistického bádání a publicistického stylu u nás. Nepochybně úsilím o stručnost si vysvětlujeme některá opomenutí nebo omyly – chybějí teze PLK, Jelínkova studie O jazyce a stylu novin, dvě Trávníčkovy publikace, Kapitoly z praktické stylistiky mají různá datování, Současná česká stylistika je označena jako publicistika – její publicistická kapitola se pojí se jménem E. Minářové...

Bez přechodu i zdůvodnění, ale právem je k této kapitole přiřčena podkapitola o aktualizaci a automatizaci, procesech, jež jsou pro publicistiku nosné, proto si tato problematika zasloužila snad i větší prostor i s uváděním a rozbořem odborné literatury (např. A. Debická).

Správně pak následuje krátká, ale výstižná charakteristika k analýze dobře vybraných periodik. Od kapitoly 5 se zaměřuje autorčina pozornost na skupinu jevů a rysů publicistiky orientované na interkulturní komunikaci. Chybí sice zdůvodnění výběru těchto rysů, ale ten vcelku mapuje její významné stránky; asi bychom však předřadili kapitolu 6 kap. 5, protože se v ní pojednává o hlavní funkci publicistiky (persvazi), kterou se odlišuje od stylů jiných.

Právem se autorka zaměřuje na titulky, jež doznaly po r. 1990 značné proměny, ty postihla, tak jako je postihly jiné studie, např. Amra Sabera Shaturyho, jehož autorka uvádí v seznamu, v textu s ním však nepracuje. V této kapitole se pokouší o členění titulků s příslušnými doklady, ale ty nejsou vždy přesvědčivé, viz tzv. neurčité titulky: *Tragedie: Ukopali otce čtyř dětí* (s. 58), obdobně u elipsy pomocného slovesa příklad *Janov a Chánov!*

99): titulky tematické a tematicko-tematické ve vybraných denících zcela absentovaly? Titulky o 5 slovech (jedno z nich předložka) jsou řazeny jednou ke krátkým, jindy k dlouhým titulkům (viz s. 53 x 54) – takových nejednotností najdeme více. Omylem je uvedeno *pars pro parte* na místě *toto pro parte* (58); v 70. letech jde o Václava Křístka, nikoli o M. Křístka. Ptám se, co nového přinesl výzkum M. Maturové o titulcích ve srovnání s předchozími studii?

V této kapitole i v dalších nalezneme pěkné postřehy o přenášení motivů z pohádek do publicistických textů (51, 146 aj.). Chválné jsou na konci kapitol (avšak ne všech) shrnutí (u kap. 5 se zhruba jen polovina tvká titulků).

Bvstře pozornosti autorčině neunikl nárůst, až nefunkční nadužívání uvozovek v publicistice: třídění jejich užívání věnuje samostatnou, rozsáhlou kapitolu. K ní dvě poznámky: Bylo třeba zde i dále jasně odlišit klisé, fráze a frazémy a ty od jiných (obrazných) slovních spojení. Tvzení (86), že univerbizace „stojí výhradně mimo oblast spisovného jazyka“ není oprávněné – autorka by měla zvažovat užívání termínu spisovný jazyk, nezaměňovat jej se stylovou vrstvou (viz s. 101): obdobně výrazu *hovorovost* (viz výše nebo s. 131: *hovorová komunikace, atmosféra hovorovosti*); s výhodou lze volit jedličkovskou terminologii, např. *stylová vrstva neutrální* místo *stylově neutrální texty* (104), *neutrální spisovný jazyk* (110)...

V kapitole o lexikálních prostředcích se M. Maturová soustředila na několik dobře vyznačených jevů, jež jsou příznačné pro současnou publicistiku. Měla být však obezřetnější při pojmenovávání vysledovaných jevů – u přechylování nejde o koncovku *-ová* (96), expresivita inherentní vychází ze samotného tvaru (98) slova? ...; zřetelně měla být diferencována zkratková slova a zkratky (108); doporučuji opatrnost při hodnocení slov (např. s. 113: *prušvih, průser*)... Tady, ale i jinde, se odkazuje na odbornou literaturu odvozenou ze starší, původní zdroj se neuvádí, v této kap. např. chybí odkaz na A. Teinora, D. Svobodovou, I. Bozděchovou u výkladu o anglicismech, u hybridních složenin na P. Mittera, u výkladu o Romech/Cikánech najdeme sice odkaz na studii J. Homoláče, ale nikoli na jeho knižní práci – obojí chybí v seznamu literatury.

Se zájmem jsem sledovala kapitolu o frazémech, protože jsem jim sama věnovala (od 80. let) a věnuji soustavnou pozornost. Je škoda, že si autorka neujasnila pojmosloví a oddělovala, co k sobě patří: frazémv biblického původu a obraty z křesťanské frazeologie (118), nebo jiné druhy frazémů za sebou řadila bez postřehů vztahů: tradiční, lidové, hovorové až kolokviální (117); chybějí odkazy na F. Čermáka a jeho členění

Při pročítání této kapitoly se nabízí otázka: kde vidí autorka hranici mezi frazémy a výrazy jako: *tragédie. komedie...*: za prospěšné považují její vytčení pojmu frazémy publicistické. Zajímavý, ale rovněž vzbuzující otázky je výběr barvy jako základu pro frazémy. Byly tady podnětem kognitivní studie I. Vaňkové o barvách v knize *Co na srdci, to na jazyku?* Proč si autorka nevšimla jiných motivů?

Poznámky ke kap. 9.3: předložka *pod* není jen směrová – uvádí se i se 7. p. (např. *mít pod palcem*). Opravdu nejfrekventovanější ve sledovaných frazémeh byla předložka *do*? (V mém výzkumu prostorových motivů ve frazeologii to byly předložky *v* a *na*): zaměňují se pojmy *produktivní* a *frekventovaný* (128) → toto jsou detaily, závažnější je neodlišení metajazykového pojmenování a jím označené reality (*spojení této předložky s přírodním živlem*“ (123), *Objevil-li se některý z obrazů, pak pouze substantivum...*(127), *K ozvláštění textu se využívají i některé druhy zvířat* (131). Nejen zde, ale v celé monografii postrádám statistické údaje.

Z hlediska postupu od obecného k zvláštnímu bychom doporučovali autorce pořadí: obrazné prostředky (kap. 10) a pak frazeologické (kap. 9), protože k obrazným prostředkům patřívá frazeologie, obraznost je jednou z podstatných vlastností frazémů. Překvapuje, že nejfrekventovanější (viz kap. 10) byla obrazná pojmenování ze sémantického pole oblékání. Z uvedených skupin vybočuje skupina *výrazy značící vzdálenost*, vymezená na základě odlišného kritéria (viz: sémantická oblast, skupina x výrazy – s. 125), sloveso *(vy)léčit* je motivem pro frazém *vřed se musí vyříznout?* (129), z oblasti dopravy vycházejí frazémy s výrazy *potápět se a hodit?* (130).

Autorka se věnuje přehledně i některým pro publicistiku příznačným syntaktickým prostředkům. K nim několik otázek či připomínek: předložka *kromě* (139) „se uplatňuje ve funkci připojení či přidání“? – srov. *kromě něho tam nepřišel nikdo*; *kromě* znamená ‚vynětí/vyjímání z něčeho‘, srov. i *vyjma*); spojka *neb* v daném příkladu (141) je důvodová (*neb* mívá platnost spojky *neboť* nebo *nebo*); spojka *jestliže* není hovorová (142); spojka *poté*. *co* se může pojit se substantivem? (srov. *potom, nato*). V kapitole postrádám odkazy na další studie zabývající se syntaxí v publicistických textech (např. Ludmila Zimová), sekundárními předložkami (např. Libuše Kroupová), spojkami (např. Renata Blatná).

Škoda, že mimo pozornost zůstaly prostředky neverbální, jejich vztah k verbálním, role prostředků grafických při reliéfizaci textu...

Cenná je poslední kapitola o intertextovosti, protože je v publicistických textech důležitým činitelem, neboť vlastní publicistické analytické texty mívají pretext. O intertextovosti psali další autoři (J. Homoláč, zvláště o aluzi aj.).

Za hodnotný pokládám důkladný závěr monografie, v němž autorka využila výsledků studia i vlastního výzkumu, syntetizovala získané poznatky o tom, jak se interkulturní komunikace promítá do psané publicistiky. Jen poněkud zkrátka vyšlo ve shrnutí užívání uvozovek (1 věta) a syntaktických prostředků – jen výčty.

Celkový pohled na výzkum dokresluje i dobře zvolené přílohy.

Bohužel nemohu nepřipomenout, že předložená důkladná, dobře promyšlená disertace není prostá formálními nedostatky: vypustek písmen a slov (např. 110, 148), přesmyku (typ *ist* místo *ms*), prepisu, někdy nepřijemných, např. na s. 70 – 71: *prosti* místo *proti*, *máte v polici Rómy?* závorech místo *závorek*, jinde: *cast* místo *cist* (85), *poioivar* místo *poioúivar* (118), *prémi* místo *paremi* (144)...; setkáváme se s nežádoucím opakováním slov i vět (např. s. 86 a 87). Vyskytují se i chyby interpunkční (na s. 108 až 149 jde o 10 čárek), ojediněle morfologické (např. tvar *jejtž* s. 122 a 149). Nebudu (pro zkrácení) popisovat doklady nedostatku stylizačních, uvedu jen jejich typy: ztráta výpovědní perspektivy (104), nenáležitě elipsy (110), vady v tvarech shodných přívlastků (73, 91, 123...). Některé nedostatky dokonce mění či zatemňují smysl sdělení (např. s. 79 až 80, 121), až obracejí jeho smysl: *Frazémy... Jejich užití nemůže znesnadnit porozumění textu* (117, další na s. 151); někdy není patrné, zda vada vznikla z nepropracovanosti stylizace, nebo z nepromyšlenosti problému, viz např. s. 69: *Explicitní využití členicích znamének...: užito dvojtečky, která obvykle určuje, kdo je autorem ...*

Uvedené jevy přičítám nedostatku času při konečné redakční úpravě textu, proto je nepovažuji za tak závažné, aby znevážily cenu práci. Před předpokládaným odevzdáním monografie do tisku bude nutné je odstranit, dále prověřit udávané příklady (viz např. s. 102, 105 – příklady v nominativu). Přehlednout potřebuje i bibliografie: sjednotit jí, v seznamu doplnit scházející údaje (uváděné v textu), odstranit jednotlivé omyly.

Závěr:

Předložená doktorská disertace poskytuje plastický obraz o interkulturnosti postihované publicistikou. Monografie svědčí o tom, že autorka prostudované množství odborné literatury úspěšně využila při výzkumu i přípravě a zpracování disertace; sebrala, analyzovala a kriticky posoudila množství publicistických textů z vybraných deníků zaměřených na interkulturní komunikaci, a to z hlediska funkce textů i v nich užitých jazykových prostředků, nakonec vše kondenzovala v přehledný závěr.

Z posudku vyplývá, že (přes zjištěné nedostatky) doporučuji disertaci M. Maturové k obhajobě a po úspěšné obhajobě navrhuji udělení titulu Ph.D.

V Praze 21. dubna 2012

Prof. PhDr. Marie Čechová, Dr.Sc.